ANA TEMA[1]
8. Madde
Taşıyıcı Annelik

(Son güncelleme: 31.08.2026)

Giriş

Taşıyıcı annelik, taşıyıcı annenin hamile kalmayı ve doğum yapmayı kabul ettiği, ancak daha sonra çocuk üzerindeki ebeveynlik haklarını başka bir kişiye veya çifte ("istem sahibi ebeveynler") bırakmayı kabul ettiği bir uygulamadır.

Taşıyıcı annelik, "geleneksel taşıyıcı annelik" ve "gestasyonel taşıyıcı annelik" olmak üzere iki kategoriye ayrılabilir. Geleneksel taşıyıcı annelikte, taşıyıcı anne, istem sahibi baba veya anonim bir donör tarafından yapay olarak döllenir ve bebeği doğuma kadar taşır. Çocuk böylece, hem yumurtayı sağlayan taşıyıcı anneye hem de istem sahibi babaya ya da anonim donöre genetik olarak bağlı olur. Gestasyonel taşıyıcı annelikte, yumurta, istem sahibi bir anneden ya da anonim bir donörden alınır ve istem sahibi babanın veya anonim bir donörün spermiyle döllenir. Döllenen yumurta veya embriyo, daha sonra bebeği doğurana kadar taşıyacak olan taşıyıcı anneye nakledilir. Bu durumda çocuk taşıyıcı anneye değil, yumurtayı veren kadına ve istem sahibi babaya ya da sperm bağışçısına genetik olarak bağlı olur.

Önemli Örnekler

- Taşıyıcı annelik konusu, hassas etik meseleleri gündeme getirmekte ve Devletlerin, çocukların insan ticaretinden korunması ve ülkelerarası evlat edinme kurallarına uyulmasına ilişkin meşru kaygılarıyla da çatışabilmektedir ki, Mahkeme bu hususları "önemli kamu menfaatleri" olarak nitelendirmiştir (*Paradiso ve Campanelli/İtalya* [BD], 2017, §§ 203-204).
- Bununla birlikte Mahkeme, bir aile hayatı henüz tam anlamıyla kurulmamış olsa bile 8.maddenin, istem sahibi ebeveynler ile çocuk arasında gelişebilecek potansiyel ilişkiyi kapsayabileceğini kabul etmiştir (*D. ve diğerleri/Belçika* (k.k.), 2014, § 49).
- Mahkeme, 8. madde kapsamında aile hayatının var olup olmadığını değerlendirirken, aile üyeleri arasındaki duygusal bağları, aile ilişkisinin süresini ve ilgili kişiler arasında biyolojik bir bağ olup olmadığını dikkate alır. Biyolojik bağın olmadığı durumlarda, aile hayatının kurulması için gereken birlikte yaşama süresi daha uzun olacaktır (*D. ve diğerleri/Belçika* (k.k.), 2014, § 49; *Paradiso ve Campanelli/İtalya* [BD], 2017, §§ 151-157; *Valdís Fjölnisdóttir ve diğerleri/İzlanda*, 2021, §§ 59-62).
- Mahkeme, aile hayatının varlığını değerlendirirken, ebeveynlerin davranışlarının ulusal ve uluslararası hukuka göre yasallığı da dâhil olmak üzere "hukuki bağların kesinliğini" de göz önünde bulundurabilir (*Paradiso ve Campanelli/İtalya* [BD], 2017, §§ 147-158; *Valdís Fjölnisdóttir ve diğerleri/İzlanda*, 2021, §§ 59-62 kararı ile karşılaştırınız).

[1] Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır.
Bu tercüme, Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin onayı ile yayımlanmıştır ve sadece **Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığının** sorumluluğu altındadır.

- Eğer bir aile hayatı kurulmamışsa 8. madde, "özel hayat" yönünden yine de ileri sürülebilir (*Paradiso ve Campanelli/İtalya* [BD], 2017, §§ 161-165 ve *A.M./Norveç*, 2022, §§ 110-111).
- Soy bağının yasal olarak tanınmasının reddedilmesi veya çocuğun ebeveynlerinden geçici veya kalıcı olarak uzaklaştırılması, 8. maddede (aile hayatı veya özel hayat) yer alan haklara bir müdahale olarak görülebilir.

Soy bağı ilişkisinin tanınmasının reddedilmesi:

- Mahkeme, bir Devletin, taşıyıcı anneliğin yasal olduğu bir ülkede gerçekleştirilen söz konusu uygulama sonucunda ortaya çıkan soy bağı ilişkisini tanımayı reddetmesinin, vatandaşlarını kendi topraklarında yasakladığı bir üreme yöntemine ulusal topraklar dışında başvurmasını caydırarak çocukları ve taşıyıcı anneleri korumayı amaçladığı durumlarda meşru bir amaç ("sağlığın korunması" ve "başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması") izleyebileceğini kabul etmiştir (*Mennesson/Fransa*, 2014, § 62; *Labassee/Fransa*, 2014, § 54; *Valdís Fjölnisdóttir ve diğerleri/İzlanda*, 2021, § 65).
- Taşıyıcı anneliğin yasallığı ve istem sahibi ebeveynler ile çocuklar arasındaki soy bağı ilişkisinin yasal olarak tanınması konusunda Üye Devletler arasında bir fikir birliği bulunmamaktadır: Bu nedenle ilke olarak, Devletlere, hem taşıyıcı annelikle ilgili düzenlemeler hem de söz konusu çocuklar ile ebeveynler arsındaki soy bağı ilişkisinin tanınması konusunda geniş bir takdir yetkisi tanınmalıdır. Bununla birlikte, soy bağının, bireylerin kimliğinin temel bir yönünü oluşturması nedeniyle Mahkeme, bir çocuğun ailesinin resmi olarak tanınmaması sonucunda 8. madde ile korunan haklarına yönelik bir müdahale olduğunda, söz konusu takdir yetkisinin daha dar olduğu kanaatindedir (*Mennesson/Fransa*, 2014, §§ 77-80; *Labassee/Fransa*, 2014, §§ 56-59; *P16-2018-001 sayılı İstişari Görüş,* 2019, §§ 43-44).
- Bir çocukla ilgili bir durum söz konusu olduğunda, çocuğun üstün yararı/menfaati öncelikli olmalıdır (*A.L./Fransa*, 2022, § 52). Bu durum biyolojik soy bağının, her kişinin kimliğinin bir unsuru olarak önemi göz önünde bulundurulduğunda, istem sahibi ebeveynlerden birinin aynı zamanda çocuğun biyolojik ebeveyni olduğunda bilhassa önemli olmaktadır (*Mennesson*/Fransa, 2014, § 100).
- Sözleşme'nin 8. maddesi, iç hukukun, taşıyıcı annelik yoluyla yurt dışında doğan bir çocuk ile çocuğun biyolojik babası olması halinde istem sahibi baba arasında hukuken kurulmuş soy bağının tanınması fırsatını sunmasını gerektirmektedir. Böyle bir imkânın bulunmaması, çocuğun özel hayatına saygı gösterilmesi hakkını ihlal edecektir (*Mennesson/Fransa*, 2014, §§ 97-100). Ayrıca, Mahkeme, çocuğun davalı Devlette taşıyıcı annelik yöntemiyle doğduğu durumlarda farklı bir yaklaşım benimsemek için "hiçbir neden" olmadığına kanaat getirmiştir (*H/Birleşik Krallık* (k.k.), 2022, § 56).
- Yardımcı üreme teknikleriyle ilgili davalarda, çocuğun doğumu sırasında, çocuğu doğuran annenin çocuğun annesi olduğu ve evli ise kocasının da baba olduğu yönündeki yasal karine, Devletlerin bu alanda sahip olduğu geniş takdir yetkisinin kapsamına girmektedir. 8. madde, biyolojik babanın, doğumun ardından doğum belgesine çocuğun babası olarak kaydedilmesini gerektirmemektedir (*H/Birleşik Krallık* (k.k.), 2022, § 54).
- Taşıyıcı annelik yöntemiyle yurt dışında doğan bir çocuğun istem sahibi baba ile üçüncü taraf bir donörün üreme hücrelerinin kullanılması sonucu dünyaya gelmesi halinde ve istem sahibi anne yurt dışında yasal olarak düzenlenen doğum belgesinde "yasal anne" olarak belirtilmişse, çocuğun özel hayatına saygı gösterilmesi hakkı, iç hukukun söz konusu çocuk ile istem sahibi anne arasındaki soy bağı ilişkisinin hukuki olarak tanınması imkânını sağlamasını da gerektirmektedir (*P16-2018-001 sayılı İstişari Görüş*, 2019, §§ 37-46; ayrıca bk. *K.K. ve diğerleri/Danimarka*, 2022, §§ 74-77). Çocuk ile istem sahibi anne arasındaki

bağın tanınmasını sağlamak için kullanılacak araçların seçimi, Devletlerin takdir yetkisi dâhilindedir. Bununla birlikte, çocuk ile istem sahibi anne arasındaki bağın "gerçekleştiği" durumlarda, soy bağının iç hukukta tanınması amacıyla öngörülen usuller "bu usullerin etkili ve hızlı bir şekilde uygulanmasını" sağlaması gerekmektedir (*P16-2018-001 sayılı İstişari Görüş*, 2019, §§ 51-55).

- Taşıyıcı annelik yöntemiyle yurt dışında doğan çocuklar konusunda istem sahibi anneden yasal anne olarak tanınması için evlat edinme işlemlerini başlatmasını beklemek, aşırı bir yük getirilmesi anlamına gelmez (*C. ve E./Fransa* (k.k), 2019, § 43).
- Sonuç olarak, taşıyıcı annelik yöntemiyle doğan bir çocuğun, genetik anneyle çocuğu arasındaki soy bağı ilişkisinin tanınması amacıyla evlat edinilmesi şartı, annenin özel hayatına saygı hakkını ihlal etmemektedir (*Mennesson/Fransa*, 2014 ve 2019 tarihli *P16-2018-001 sayılı İstişari Görüş*'de belirlenen ilkelerin uygulandığı, *D/Fransa*, 2020, §§ 63-72).
- Mahkeme, aile hayatına saygı hakkına müdahalenin gerekliliğini incelerken, aile hayatından yararlanmanın önünde gerçek ve somut engellerin varlığını ve davalı Devlet tarafından taraflar arasındaki ilişkiyi düzenlemek ve güvence altına almak için alınan tedbirleri dikkate almaktadır (*Valdís Fjölnisdóttir ve diğerleri/İzlanda*, 2021, § 75).
- Taşıyıcı annelik yoluyla doğan bir çocuk ile istem sahibi ebeveyn arasındaki ilişkiye dair yargılamalar, hukuki meselelerin bir oldubitti temelinde karara bağlanmaması için olağanüstü bir titizlikle yürütülmelidir (*A.L./Fransa*, 2022, § 54; ayrıca bk. *D.B. ve diğerleri/İsviçre*, 2022, § 89).
- Yurt dışında gerçekleştirilen taşıyıcı annelik yöntemiyle doğan çocuk ile biyolojik ebeveyn arasındaki soy bağı ilişkisinin kurulması konusunda çocuğun üstün menfaatlerine uygun olarak hızlı ve etkili bir sonuç elde edilmesini sağlamak için karar alma sürecinin çocuğun üstün menfaatlerine yeterince odaklanması ve bu anlamda aşırı şekilcilikten uzak olması ve usule ilişkin olası kusurlardan bağımsız olarak bu menfaatleri yerine getirebilecek nitelikte olması ve ulusal mahkemelerin, ilgili tarafların taleplerinden bağımsız olarak, sistem tarafından seçilen çözümleri belirterek taraflarla işbirliği yapması gerekmektedir (*C/İtalya*, 2023, § 68).

Çocuğun, İstem Sahibi Ebeveynlerinden Ayrılması:

- Mahkeme, çocuğun kimliğine ve genetik soy bağının tanınmasına ilişkin soruların ortaya çıkmadığı boşanma davalarını, doğum kayıt belgesi verilmesinin reddedilmesine ilişkin davalardan ayırmıştır.
- Ayrıca ayrılığın, ister geçici ister kalıcı olsun, çoğu zaman çocuğun kimliğinin doğrulanması ve/veya onun insan ticaretinden veya yasa dışı evlat edinmeden korunması ihtiyacına ("önemli kamu yararları") dayanacak olması nedeniyle, Mahkeme söz konusu davalarda takdir yetkisinin genellikle geniş olduğunu kabul etmektedir.
- Mahkeme özellikle, yetkili makamlar tarafından, çocuk ile istem sahibi ebeveynleri arasında bir aile ilişkisinin olduğunu doğrulayan yeterli delil unsuru elde edilinceye kadar bir çocuğun ulusal topraklara girişine izin verilmesi için gerekli görülecek sürenin, Devletin takdir yetkisi dâhilinde olduğuna ve 8. maddenin ihlali anlamına gelmediğine karar vermiştir (*D. ve diğerleri/Belçika* (k.k.), 2014, §§ 58-59 ve 63).
- Mahkeme, kalıcı ayrılık durumunda bile, özellikle ebeveynlerin iç hukukun önemli kurallarını ihlal ettiği durumlarda, söz konusu kamu menfaatinin ağır basabileceğini ve bunun sonucunda çocuğun kalıcı olarak uzaklaştırılmasının Devletin takdir yetkisi kapsamına girebileceğini kabul etmiştir (*Paradiso ve Campanelli/İtalya* [BD], 2017, § 215).

Önemli Örnekler

- *Paradiso ve Campanelli /İtalya* [BD], 2017 - Taşıyıcı annelik yöntemiyle doğan bir çocuğun, her ikisinin de çocukla herhangi bir biyolojik bağı olmaması ve İtalyan hukukuna aykırı davranmaları nedeniyle, istem sahibi ebeveynlerinden kalıcı olarak alınması kararıyla ilgili;
- *Mennesson/Fransa,* 2014 ve *Labassee/Fransa*, 2014 - Taşıyıcı annelik yöntemiyle yurt dışında doğan çocuklar ile istem sahibi ebeveynler arasında bir bağın yasal olarak tanınmamasına ilişkin olarak Fransa'ya karşı açılan davalar arsından ikisi (ayrıca bk. *Valdís Fjölnisdóttir ve diğerleri/İzlanda,* 2021);
- *D. ve diğerleri/Belçika* (k.k.), 2014 - Çocuğun istem sahibi ebeveynleriyle birlikte Belçika'ya dönmesine yarayacak olan seyahat belgesinin düzenlenmesindeki gecikmeyle bağlantılı olarak aileden geçici olarak ayrılmasıyla ilgili;
- *C. ve E./Fransa* (k.k.), 2019 ve *D/Fransa*, 2020 - Soy bağının yasal olarak tanınmasını sağlamak için genetik annenin taşıyıcı annelik yöntemiyle doğan çocuğu evlat edinmesi yükümlülüğüne ilişkin olarak;
- *S.-H./Polonya* (k.k.), 2021 - İsrail vatandaşı olan (biri aynı zamanda Polonya vatandaşı olan) istem sahibi ebeveynleriyle birlikte İsrail'de yaşayan ve taşıyıcı annelik yöntemiyle doğan iki çocuğa Polonya vatandaşlığı verilmesinin reddedilmesi ile ilgili;
- *A.M./Norveç*, 2022 - Biyolojik babanın rıza göstermeyi reddettiği bir durumda, istem sahibi annenin çocuğu evlat edinmesine izin verilmesinin reddedilmesi ile ilgili;
- *A.L./Fransa*, 2022 - Taşıyıcı annelik yöntemiyle dünyaya gelen bir çocuğun, babalığın tespit edilmesine ilişkin açtığı davadaki yersiz gecikmeye ilişkin;
- *H/Birleşik Krallık* (k.k.), 2022 - Taşıyıcı anne ve onun kocasının otomatik olarak çocuğun "annesi" ve "babası" olarak kabul edilmesine ilişkin.

İlgili (ancak farklı) Konu Başlıkları

Sözleşme'nin 8. Maddesi:

- Tıbbi yardımla üreme: *Evans/Birleşik Krallık* [BD], 2007;
- Tıbbi yardımla üreme: *Dickson/Birleşik Krallık* [BD] 2007;
- Sperm ve yumurta bağışı yasağı getirilmesi, ama yurtdışındaki hizmetlerden yararlanabilme imkânı verilmesi: *S.H./Avusturya*, 2011;
- Eşcinsel ilişkilerin yasal olarak tanınması: *Oliari ve diğerleri/İtalya*, 2015;
- Nakil için embriyo temin edilememesi: *Nedescu/Romanya*, 2018;
- Tıbbi yardımla üreme: *Petithory Lanzmann/Fransa* (k.k.), 2019.

Sözleşme'nin 8. Maddesi ve Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. Maddesi:

- Tüp bebek (*in vitro fertilizasyon*) yoluyla elde edilen embriyolarının bilimsel araştırmalar için bağışlanmasının yasaklanması: *Parillo/İtalya* [BD], 2015.

BAŞLICA İÇTİHAT ATIFLARI

İlke Kararları:

- *Mennesson/Fransa,* no. 65192/11, 26 Haziran 2014 (8. madde (aile hayatı): ihlal yok, çocukların özel hayatlarına saygı gösterilmesi hakkı bakımından 8. madde: ihlal; Sözleşme'nin 8. maddesiyle bağlantılı olarak 14. maddesi kapsamında şikâyetin incelenmesine gerek yok);
- *D. ve diğerleri/Belçika* (k.k.), no. 29176/13, 8 Temmuz 2014 (kabul edilemez - açıkça dayanaktan yoksun);
- *Paradiso ve Campanelli/İtalya* [BD], no. 25358/12, 24 Ocak 2017 (8. madde: ihlal);
- *P16-2018-001 sayılı İstişari Görüş*, [BD], Yargıtay (Fransa), 10 Nisan 2019; http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-6380464-8364383yurt dışında gerçekleştirilen taşıyıcı annelik yöntemiyle dünyaya gelen bir çocuk ile istem sahibi annesi arasındaki soy bağı ilişkisinin iç hukukta tanınmasıyla ilgili.

8. Madde Kapsamındaki Diğer Davalar

- *Labassee/Fransa*, no. 65941/11, 26 Haziran 2014 (8. madde (aile hayatı): ihlal yok; çocuğun özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına ilişkin olarak 8. madde: ihlal);
- *Foulon ve Bouvet /Fransa*, no. 9063/14 ve 10410/14, 21 Temmuz 2016 (8. madde (aile hayatı): ihlal, çocukların özel hayatlarına saygı gösterilmesi hakkı bakımından 8. madde: ihlal);
- *C. ve E./Fransa* (k.k.), no. 1462/18 ve 17348/18, 19 Kasım 2019 (kabul edilemez - açıkça dayanaktan yoksun);
- *D /Fransa*, no. 11288/18, 16 Temmuz 2020 (8. maddenin ve 8. madde ile bağlantılı olarak 14. madde: ihlal);
- *S.-H./Polonya* (k.k), no. 56846/15 ve 56849/15, 16 Kasım 2021 (kabul edilemez – *konu bakımından* (*ratione materiae*) uygunsuzluk);
- *Valdís Fjölnisdóttir ve diğerleri/İzlanda*, no. 71552/17, 18 Mayıs 2021 (8. madde, ihlal yok);
- *A.M./Norveç*, no. 30254/18, 24 Mart 2022 (8. maddenin ve 8. madde ile bağlantılı olarak 14. madde: ihlal) ;
- *A.L./Fransa*, no. 13344/20, 7 Nisan 2022 (8. madde: ihlal);
- *H/Birleşik Krallık* (k.k.), no. 32185/20, 31 Mayıs 2022 (kabul edilemez - açıkça dayanaktan yoksun);
- *D.B. ve diğerleri/İsviçre*, no. 58252/15 ve 58817/15, 22 Kasım 2022 (çocuğun özel hayatına saygı gösterilmesi hakkı bakımından 8. madde: ihlal ve şikâyetinin 8. madde anlamında aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı açısından incelenmesine gerek yok; birinci ve ikinci başvuranların aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı bakımından 8. madde: ihlal);
- *K.K. ve diğerleri/Danimarka*, no. 25212/21, 6 Aralık 2022 (Birinci başvuranın özel hayatına saygı gösterilmesi hakkı bakımından 8. madde: ihlal; çocukların özel hayatlarına saygı gösterilmesi hakkı bakımından 8. madde: ihlal);
- *C/İtalya,* no. 47196/21, 31 Ağustos 2023 (Ulusal mahkemelerin, başvuranın yabancı doğum belgesinde yer alan biyolojik babasının adının İtalyan doğum kayıtlarına

işlenmesini reddetmesi nedeniyle, başvuranın özel hayatına saygı gösterilmesi hakkı bakımından 8. madde: ihlal ve başvuranın yabancı doğum belgesinde yer alan biyolojik babasının adının kayıtlara işlenmesinin reddedilmesi bakımından 8. madde: ihlal yok).